

צילום: רעות יהודאי

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק בן-צבי

הדף הירושלמי לפרשת השבוע

פרשת כי תשא

עתידה ירושלים להגיע עד דמשק / מאת: טליה דיסקין (ייעוץ אקדמי: ד"ר ראובן גפני)

רבנו, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, שניה - להבטיל עיר וחנויות, שלישית - להדליק את הנר, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר: שלישית לחלוץ תפילין. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת (בבלי, שבת לה ע"ב).

אמנם המילה השלישית בכתובת קטועה, וכך ניתן לשחזר את המשך הכתובת על פי אחת משתי אפשרויות: **לבית התקיעה להכ (ריז על השבת) או לבית התקיעה להב (דיל בין קודש לחול).**

מיקום זה של בית התקיעה, לכיוון דרום-מערב, הוא המיקום האידאלי בכדי לעדכן את רוב תושבי העיר על זמן כניסת השבת ויציאתה. גם תושבי עיר דוד והעיר התחתונה וגם אנשי הרובע היהודי היום, היינו העיר העליונה דאז, יכלו היו לשמוע אותה.

בית המקדש הוא כמובן אתר מרכזי בתודעה, מקום ששואפים אליו, מוקד לעלייה לרגל. לפיכך, מעניין לגלות שפעילות בית המקדש כללה הפצה והקרנה של הפעילות הפולחנית במקדש, שהתבטאה בריח הקטורת יחד עם לקיחת אחריות כלפי הכלל, כמו למשל פעילות הכהנים בבית התקיעה שסייעה לפולחן האישי בבית של כל אחד ואחד.

רעיון זה מבוטא גם במדרש הבא: **אמר רבי אבין הלוי, את מוצא מי שבקש לעשות לו חלונות עושה אותם רחבות מבפנים וצרות מבחוץ למה שיהיו שואבות אור, אבל חלונות של בית המקדש היו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים, למה שיהיה האור יוצא מבית המקדש ומאיר לעולם** (ילקוט שמעוני מלכים א, רמז קפב).

במסגרת השלמות הציווים על הקמת המשכן, מופיע בפרשתנו גם הציווי על הכנת הקטורת: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סָמִים נָטָף וְשַׁחֲלֹת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וְלִבְנֵה זָכָה בַד בָּבַד יִהְיֶה: וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קֶטֶרֶת רֶקַח מַעֲשֵׂה רֶקַח מִמָּלַח טָהוֹר קָדָשׁ: וְשַׁחֲקֶתָ מִסְנֶה הָדָק וְנִתְתָה מִסְנֶה לַפָּנִי הָעֵדֶת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אָנֹכִי לְךָ שָׁמָּה קָדָשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם (שמות, ל, לד-לו).**

הקטרת הקטורת, יחד עם שאר מרכיביה של הפעילות הדתית במשכן, המשיכה להתקיים גם בזמן בית המקדש בירושלים. בדברי חז"ל מופיע תיאור על עוצמתו של ריח הקטורת, שהגיע הרחק מחוץ לתחומי המקדש: **אמר רבה בר בר חנה: מירושלים ליריחו עשרה פרסאות, וציר דלתות ההיכל נשמע בשמונה תחומי שבת. עזים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם מריח קטורת, כלה שבירושלים אינה צריכה להתקשט מריח קטורת. אמר רבי אליעזר בן דגלאי: עזים היו לאבא בהרי מכוור והיו מתעטשות מריח הקטורת (בבלי, יומא לט ע"ב).** לפי תיאור זה, שייתכן שאמנם איננו ריאליסטי, הקטרת הקטורת הייתה אחת מהפעולות שנעשו בהר הבית ושההד שלהן נפוץ במרחב סביבי ירושלים.

לאחר פירוט הציווים על הקמת המשכן, מופיע גם אזכור שמירת השבת: **וַאֲתָה דָּבַר אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶךְ אֶת־שַׁבְּתָתִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינְיָכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם (שמות לא, יג).** אזכור שמירת שבת בסמוך לציווי הקמת המשכן, נועד על פי חז"ל להדגיש שגם בעת בניית המשכן והקמתו חובה לשמור את השבת.

ואמנם, מלבד ההקפדה על שמירת השבת בתחומי הר הבית והמקדש עצמו, מוכרת לנו מימי בית שני פעילות שנעשתה על הר הבית כדי להביא לשמירת שבת בכל רחבי העיר ירושלים. בגן הארכאולוגי בירושלים, על שרידי הרחוב מימי הבית השני, סמוך לפינה הדרומית-מערבית של הר הבית, נתגלתה אבן פינתית שעליה מופיעות שתי המילים השלמות, באותיות עבריות מהמאה הראשונה לספירה: **'לבית התקיעה'**. אכן, כן, משערים, הייתה ככל הנראה חלק מהמעקה שהקיף את הר הבית וניצבה במקום שייתכן שנהגו לעמוד בו הכהנים ולתקוע.

ומה התרחש בבית התקיעה? ההיסטוריון יוסף בן מתתיהו מספר: **במקום אשר שם נהג אחד הכהנים לעמוד בכל ערב שבת ולתקוע בחצוצרה לאות כי בא הלילה [ליל שבת] וככה עשה גם ליום המחר בערב, כי האות הראשון למד את העם לשבות מכל עבודה, והאות השני - לשוב אל המלאכה** (מלחמת היהודים, ספר ד, פרק ט, יב). בדברי חז"ל, מובא פירוש על אודות מספר התקיעות בערב שבת ומטרתן: **תנו**

היבטים להעמקה

- אילו פעילויות נוספות בבית המקדש מכוונות החוצה?
- במה כיום ירושלים מקרינה מפועלה החוצה לעבר סביבתה?